

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลและบำรุงรักษา
ทางหลวงชนบทของกรมโยธาธิการ : กรณีศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษา
แนวคิดทฤษฎี เอกสารต่างๆ และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการวิจัยครั้งนี้คือ

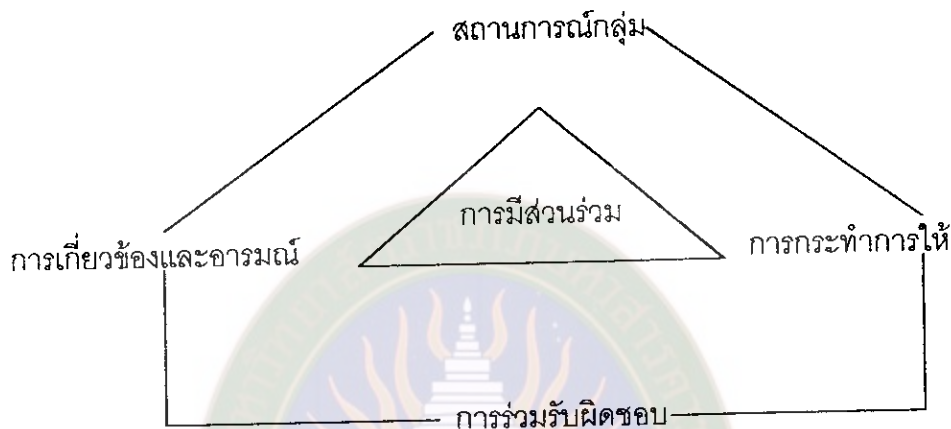
1. แนวคิดที่เกี่ยวข้อง
  - 1.1 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
  - 1.2 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา
  - 1.3 แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมศาสตร์
  - 1.4 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชนบท
2. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
  - 2.1 ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่
  - 2.2 ทฤษฎีจิตวิทยาสังคม
  - 2.3 ทฤษฎีการพัฒนาชนบท
  - 2.4 ทฤษฎีการจูงใจ
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
4. กรอบแนวคิดในการวิจัย

1. แนวคิดที่เกี่ยวข้อง

1.1 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

ชินรัตน์ สมสืบ (2539 : 21) ได้อธิบายว่า การมีส่วนร่วม (Participation) หมายถึง
การทำงานร่วมกับกลุ่ม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ด้วยความร่วมมือ ร่วมใจโดยกระทำการ
ดังกล่าวในห้วงเวลาและลำดับเหตุการณ์ที่ทรงประสิทธิภาพ คือ ถูกจังหวะเวลาและ
เหมาะสมกับงานที่ทำดังกล่าวด้วยความรู้สึกผูกพันให้ประจักษ์ว่าเชื่อถือได้

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527 : 185) ได้อธิบายไว้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง ความเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ (Mental and Emotional Involvement) ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม (Group Situation) ให้บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับทั้งทำให้เกิดการร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย ดังแสดงใน แผนภูมิที่ 1

แผนภูมิที่ 1 แสดงองค์ประกอบของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมประกอบด้วยปัจจัย 3 ประการ คือ

1. การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ ไม่ใช่เฉพาะความเกี่ยวข้องเพียงกำลั้งกาย หรือทักษะ แต่การมีส่วนร่วมจะเกี่ยวข้องทั้งทางด้านจิตใจด้วย
2. การกระทำทำให้ เมื่อผู้มีส่วนร่วมได้บังเกิดความเกี่ยวข้องด้านจิตใจและอารมณ์ เท่ากับเปิดโอกาสให้เขาได้แสดงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ กระทำการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่ม ด้วยเหตุนี้ การมีส่วนร่วมจึงเป็นมากกว่าการยินยอมที่จะกระทำตามคำสั่ง ซึ่งเป็น การกระทำโดยปราศจากการยินยอมพร้อมใจ และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การมีส่วนร่วม จึงเป็นความสัมพันธ์ทางอารมณ์และจิตใจแบบ "บุตวิถึ" คือมีการติดต่อสื่อสารทั้งไปและกลับระหว่างบุคคลนั้นๆ และกลุ่ม
3. การร่วมรับผิดชอบ เมื่อเกิดการเกี่ยวข้องด้วยจิตใจ อารมณ์และได้กระทำการให้แก่สถานการณ์กลุ่มนั้นแล้ว ผู้มีส่วนร่วมจะเกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มนั้นด้วย เพราะการมีส่วนร่วมเป็นการนำกระบวนการทางสังคมที่บุคคลเข้าไปเกี่ยวข้อง (Self - Involved) กับกลุ่มและต้องการเห็นผลสำเร็จของการทำงานนั้นด้วย จึงเกิด ความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่ม

การมีส่วนร่วมนอกจากความเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์แล้ว การทำงานร่วมกับกลุ่มเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ด้วยความตั้งใจ โดยการกระทำการงานดังกล่าวในห้วงเวลาและลำดับเหตุการณ์ที่ทรงประสิทธิภาพ คือถูกจังหวะและเหมาะสมกับกระทำการงานดังกล่าวด้วยความรู้สึกผูกพันให้ประจักษ์ว่าเชื่อถือไว้ใจได้ นอกจากนี้ยังได้อธิบายไว้ว่าความสำเร็จปัญหาและอุปสรรคของการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัย 3 ประการคือ

1. เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน

- 1.1 เห็นหรือไม่เห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน
- 1.2 เข้าใจหรือไม่เข้าใจแนวคิดและวิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน
- 1.3 ตั้งใจหรือไม่ตั้งใจที่จะปฏิบัติตามแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน
- 1.4 มีหรือไม่มีเวลามากเพียงพอที่จะอุทิศตนเพื่อกระทำการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน

2. ระบบการทำงาน

- 2.1 เชื้ออำนาจต่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนหรือไม่
- 2.2 มีงบประมาณ ทรัพยากร สนับสนุนการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนได้อย่างเพียงพอ และทันท่วงทีหรือไม่
- 2.3 สร้างแรงจูงใจให้เจ้าหน้าที่อุทิศตนเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างจริงจังหรือไม่

3. เงื่อนไขอื่น ๆ

- 3.1 บรรยากาศ สถานการณ์ หรือเหตุการณ์ในขณะนั้นเอื้ออำนวย หรือเป็นอุปสรรคหรือไม่
- 3.2 โอกาสเหมาะเจาะหรือไม่
- 3.3 คุณลักษณะของประชาชนทำให้มีระดับความพร้อมแค่ไหน

จากแนวคิดของ นิรันดร์ จงวุฒิวเศย์ ทำให้ผู้วิจัยได้แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลและบำรุงรักษาทางหลวงชนบทของกรมโยธาธิการ คือ การร่วมกันทำงานกับกลุ่มหรือบุคคลอื่นๆ โดยมีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์เดียวกันด้วยความร่วมมือร่วมใจ ร่วมสละแรงกาย ร่วมสละทรัพย์ในสถานการณ์ที่เหมาะสมด้วยความสมัครใจ

โดยไม่มีกำบังคับและผลจากการร่วมกันกระทำจะต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อผลที่บังเกิดขึ้นร่วมกัน

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี (2526 : 25) ได้อธิบายความหมายของการมีส่วนร่วมในกิจกรรม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติ และการร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ อันมีผลกระทบมาถึงประชาชนเองและ การที่จะสามารถทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนในกิจกรรม เพื่อแก้ปัญหาและนำมาซึ่งสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น แล้วจำเป็นที่จะต้องยอมรับ มนุษย์ทุกคนต่างปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นอย่างมีความสุข และเป็นที่ยอมรับของผู้อื่นพร้อมที่จะอุทิศตนเพื่อกิจกรรมของกลุ่ม ขณะเดียวกันก็ต้องยอมรับด้วยความบริสุทธิ์ใจว่ามนุษย์นั้นสามารถพัฒนาได้ถ้ามีโอกาส และมีการชี้แนะที่ถูกต้อง

จากแนวคิด ของ ยุวัฒน์ วุฒิเมธี ทำให้ผู้วิจัยได้แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลและบำรุงรักษาทางหลวงชนบทของกรมโยธาธิการว่า จะต้องให้ประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้งาน ได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นเพื่อเสนอ รูปแบบวิธีการ การตัดสินใจ และมีส่วนร่วมกันรับผิดชอบในการดูแลและบำรุงรักษาทางหลวงชนบทของกรมโยธาธิการ

สุมาลี สังข์ศรี และวีรจักร สุปัญญ (2534 : 247 - 249) กล่าวว่า การใช้การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนานั้นมีแนวคิดพื้นฐาน 3 ประการ คือ

1. ให้ประชาชนมีบทบาทหลักในการพัฒนา โดยได้ร่วมแสดงความคิดเห็น การเขียน การพูด ร่วมสละทรัพย์ เงิน วัสดุ แรงกายและเวลา
2. เป้าหมายของกิจกรรมการพัฒนาคือการพัฒนาขีดความสามารถเพื่อพึ่งพาและพัฒนาตนเอง มิใช่พึ่งพารัฐหรือ พึ่งพางค์กรพัฒนาภายนอก
3. กระบวนการพัฒนายึดหลักล่างสู่บนมากกว่าบนสู่ล่าง ซึ่งจะต้องถือว่าชาวบ้านเป็นตัวหลักในการแก้ไขปัญหา กิจกรรมการพัฒนาจะเริ่มต้นจากชุมชน

จากแนวคิดของ สุมาลี สังข์ศรีและวีรจักร สุปัญญ ทำให้ผู้วิจัยได้แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลและบำรุงรักษาทางหลวงชนบทของกรมโยธาธิการ ว่า การใช้การมีส่วนร่วมของประชาชนถือเป็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนา โดยให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทหลักในการพัฒนาอย่างมีเป้าหมาย โดยสามารถพัฒนาขีดความสามารถจนพึ่งพาตนเองได้ในอนาคต ตามรูปแบบความต้องการอย่างแท้จริงของประชาชน

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527 : 6 - 7) ได้ให้ความหมายและหลักการสำคัญของ การมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนในการพัฒนาว่า กระบวนการที่รัฐทำการส่งเสริม ชักนำสนับสนุน และสร้างโอกาสให้ประชาชนและชุมชน ทั้งในรูปส่วนบุคคล กลุ่มคน ชมรม สมาคม และองค์กรอาสาสมัครรูปแบบต่างๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน เรื่องใดเรื่องหนึ่งร่วมกัน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้

จากแนวคิดของ ไพรัตน์ เตชะรินทร์ ทำให้ผู้วิจัยได้แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ของประชาชนในการดูแลและบำรุงรักษาทางหลวงชนบทของกรมโยธาธิการ ว่า กระบวนการ สำคัญของการมีส่วนร่วมในระยะเริ่มต้นนั้น รัฐจะต้องให้การส่งเสริมและสนับสนุน ในทุก ๆ ด้าน โดยการสร้างโอกาสให้แก่ประชาชนทั้งในรูปของบุคคล องค์กรต่าง ๆ ได้เข้ามา มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามความต้องการของประชาชนและส่วนรวม โดยสามารถพึ่งตนเองได้ในอนาคต

1.2. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2524 : 235) ได้นำเสนอหลักการดำเนินการเพื่อให้บรรลุ เป้าหมายแห่งการพัฒนา ดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาต้องยึดหลัก ความต้องการพื้นฐานของคนเป็นหลัก
2. การพัฒนาต้องริเริ่ม และดำเนินการโดยประชาชน
3. การพัฒนาร่วมกับชาวบ้าน ต้องใช้หลักการส่งเสริมให้ชาวบ้านได้พึ่งตนเองและมี ส่วนร่วมในการทำงานทุกขั้นตอน
4. โครงการและกิจกรรม ต้องมีความสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและ เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม
5. การพัฒนาต้อง ส่งผลไปยังการปรับปรุงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคมและองค์กร ประชาชน

จากแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา ของ ไพรัตน์ เตชะรินทร์ ทำให้ผู้วิจัยได้แนวคิด เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการดูแลและบำรุงรักษาทางหลวงชนบทของ กรมโยธาธิการ ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนถือเป็นหลักของการพัฒนา เพื่อให้บรรลุ เป้าหมายตามความต้องการพื้นฐานของประชาชนเอง และเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามา มีส่วนร่วมในการดำเนินการ ให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง

ซึ่งสามารถนำไปสู่กระบวนการพัฒนาที่เริ่มต้นจากประชาชนในปัจจุบันและสามารถพึ่งพาตนเองได้ในอนาคตอย่างยั่งยืน

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2523 : 21) กล่าวถึงหลักการพัฒนาชุมชนว่ามี 21 ประการ ดังต่อไปนี้

1. ทำการพัฒนา ให้มีความสอดคล้องกับสภาพของชุมชน
2. ให้ประชาชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา
3. การทำงาน ต้องเป็นแบบค่อยเป็นค่อยไป
4. ให้ความสำคัญ กับความสนใจและความต้องการของประชาชน
5. ใช้วิธีการดำเนินงาน ที่สอดคล้องกับหลักประชาธิปไตย
6. การดำเนินงาน ต้องยืดหยุ่นได้
7. ทำการพัฒนา ให้มีความสอดคล้องกับวัฒนธรรม
8. ทำงานพัฒนา ร่วมกับผู้นำท้องถิ่น
9. ทำงานร่วมกับ องค์กรหรือสถาบันที่มีอยู่ในชุมชน
10. ใช้เจ้าหน้าที่ วิชาการเฉพาะสาขา
11. ทำงานกันทุกคนในครอบครัว
12. การดำเนินการควรกว้างขวาง สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน
13. ทำการพัฒนา กับชนทุกชั้นของสังคม
14. การพัฒนา ต้องมีความสอดคล้องกับนโยบายของชาติ
15. ต้องทำงาน โดยเข้าถึงประชาชน
16. ทำงานพัฒนา ตามความต้องการที่แท้จริงของประชาชน
17. กิจกรรมที่พัฒนา ควรเริ่มจากกิจกรรมที่ง่ายไปหายาก
18. ทำงานพัฒนา โดยผ่านกลุ่ม
19. ประสานงาน กับหน่วยงานหรือองค์กรทั้งในชุมชนและนอกชุมชน
20. มีการประเมินผล ตลอดเวลา
21. การพัฒนาชุมชน เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง

จากแนวคิดของ วิรัช วิรัชนิภาวรรณ ทำให้ผู้วิจัยได้แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลและบำรุงรักษาทางหลวงชนบทของกรมโยธาธิการ ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมดังกล่าว ถือเป็นหลักการพัฒนาอย่างหนึ่งที่ต้องสอดคล้องกับความต้องการพื้นฐานของประชาชน วัฒนธรรม โดยเป็นไปตามหลักประชาธิปไตย และนโยบายของชาติ เช่น วิธีการหรือรูปแบบของการมีส่วนร่วม เป็นต้น โดยที่ประชาชนองค์การต่าง ๆ หรือแม้แต่สถาบันครอบครัว ได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมแบบค่อยเป็นค่อยไป มีความยืดหยุ่นตามสถานการณ์ จากง่ายไปหายาก มีความต่อเนื่องและที่สำคัญก็คือ การประเมินผลการดำเนินการเพื่อที่จะสามารถพัฒนารูปแบบและวิธีการให้มีความเหมาะสมต่อไป

พัฒน์ สุจ้านงค์ และคณะ (2524 : 10) กล่าวว่า สิ่งสำคัญที่เป็นแรงผลักดันในการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าควรมุ่งเน้นการพัฒนาไปที่ชนบท ซึ่งสรุปได้ว่าสังคมไทยเป็นสังคมเกษตรหรือสังคมชนบท เพราะประชาชนร้อยละ 80 ของประเทศเป็นผู้มีพื้นฐานหรือการประกอบอาชีพในชนบท แต่ประชาชนเหล่านี้ส่วนมากเป็นผู้มีรายได้น้อย จึงเกิดปัญหาขึ้นในชนบทมากมาย ปัญหาต่างๆในชนบทเป็นแรงผลักดันอันสำคัญที่ทำให้รัฐบาลเร่งดำเนินการพัฒนาประเทศในการดำเนินนโยบายการพัฒนาชนบท จึงเป็นวิถีทางหนึ่งในหลายวิธีการที่รัฐได้นำมาใช้แก้ไขปัญหาคือความเดือดร้อน ได้กำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะยกระดับการครองชีพให้ดีขึ้น การพัฒนาชนบทจึงต้องอาศัย ความร่วมมืออย่างจริงจัง และต่อเนื่องจากหลายฝ่าย ทั้งภาครัฐและเอกชนจึงจะประสบผลสำเร็จ

จากแนวคิดของ พัฒน์ สุจ้านงค์ และคณะ ทำให้ผู้วิจัยได้แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลและบำรุงรักษาทางหลวงชนบทของกรมโยธาธิการ ว่า ทางหลวงชนบทของกรมโยธาธิการเป็นถนนที่ผ่านชุมชนในชนบท เพื่อวัตถุประสงค์ของการพัฒนาความเจริญทางด้านโครงสร้างพื้นฐานให้แก่ประชาชนในชนบท ซึ่งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและมีรายได้น้อย ดังนั้น องค์กรต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐหรือเอกชน ต้องเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาอย่างจริงจังโดยยึดประชาชนเป็นเป้าหมายของการพัฒนา

1.3 แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมศาสตร์

ธงชัย สันติวงษ์ และชัยยศ สันติวงษ์ (2535 : 30 - 35) กล่าวว่า พฤติกรรมศาสตร์ (Behavioral sciences) หมายถึง วิชาที่ว่าด้วยการศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ (Human Behavior) อย่างมีระบบ ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อหรืออิทธิพลต่อพฤติกรรมมนุษย์ที่แสดงออกได้แก่ ค่านิยม ปทัสถาน ทัศนคติ ระบบความเชื่อถือ บทบาทของพฤติกรรมและการปฏิบัติต่อคนอื่นของมนุษย์ ซึ่งแสดงออกถึงพฤติกรรมของกลุ่ม

พฤติกรรมศาสตร์เป็นวิชาที่มีขอบเขตกว้างขวาง ครอบคลุมไปถึงวิชาต่าง ๆ ได้แก่ มนุษยวิทยา สังคมวิทยา จิตวิทยา เศรษฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และรัฐศาสตร์ เป็นต้น ตัวอย่างเช่น

1. มนุษยวิทยา เป็นวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ ที่มีบทบาทมากที่สุด ในการช่วยการศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ในเชิงรวมได้ และได้ให้ความสนใจถึงแบบของพฤติกรรมของมนุษย์ในอดีต ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ในสมัยปัจจุบัน ในสาขาวิชา มนุษยวิทยาสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 สาขาใหญ่ๆคือ

1.1 มนุษยวิทยาที่เกี่ยวกับกายภาพ (Physical Anthropology)

1.2 มนุษยวิทยาที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม (Cultural Anthropology)

2. จิตวิทยา มีความใกล้ชิดกับพฤติกรรมศาสตร์มากที่สุด ซึ่งจะศึกษาถึงพฤติกรรมของมนุษย์ในส่วนของปัจจัยของบุคคล เพื่อให้เข้าใจถึงการกระทำต่าง ๆ ของมนุษย์ การคาดการณ์และการพยายามควบคุมพฤติกรรม คนทุกคนตกอยู่ใต้อิทธิพลของความกดดันต่าง ๆ หลายประการเป็นประจำอยู่ตลอดเวลา อิทธิพลเหล่านี้ประกอบด้วยแรงกดดันจากภายใน คือ ความต้องการขั้นพื้นฐานและอิทธิพลของปัจจัยต่าง ๆ จากสภาพแวดล้อมรอบตัวเขาซึ่งมีแรงกระทบต่อเขาได้เสมอ และยังเกี่ยวข้องกับปัจจัยทางด้านเวลา ทั้งอดีต ปัจจุบันและอนาคตอีกด้วย เป็นต้น

จากแนวคิดของ ธงชัย สันติวงษ์ และชัยยศ สันติวงษ์ ทำให้ผู้วิจัยได้แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้งานในการดูแลและบำรุงรักษาทางหลวงชนบทของกรมโยธาธิการ ว่า ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมจะมีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของประชาชนแต่ละบุคคลที่แตกต่างกันออกไป โดยจะเกิดขึ้นจากอิทธิพลของปัจจัยบางอย่างของบุคคลเป็นตัวกระตุ้น ไม่ว่าจะเป็นกระบวนการทางความคิด ทัศนคติ กระบวนการจูงใจ กระบวนการรับรู้และกระบวนการเรียนรู้ เป็นต้น ดังนั้น เพศ กลุ่มอายุ

ระดับการศึกษาและอาชีพ ที่แตกต่างกันของประชาชนถือเป็นปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการทางความคิด ทักษะคิด กระบวนการรับรู้ กระบวนการรับรู้และกระบวนการเรียนรู้ทั้งสิ้นที่น่าจะส่งผลกระทบต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลและบำรุงรักษาทางหลวงชนบทของกรมโยธาธิการ

1.4 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชนบท

ชินรัตน์ สมสืบ (2539 : 6 - 10) กล่าวว่า การพัฒนา (Development) มีแตกต่างหลากหลายและไม่มี ความหมายใดที่สามารถครอบคลุมถึงเจตนารมณ์ของการปรับปรุงความเป็นอยู่ของมนุษย์ หรือความเจริญเติบโต และการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีได้ อย่างแท้จริงและเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปได้ แนวความคิดคือ ภาพในใจหรือแบบของความคิดที่เป็นตัวแทนสิ่งของ ทั้งประเภทเป็นภาพกลางที่มนุษย์กำหนดขึ้น เพื่อใช้ประโยชน์ร่วมกัน แนวคิดการพัฒนาที่สำคัญมี ดังนี้

1. ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ : แนวทางการกระจายความเจริญ (Economic Growth: The Trickle-Down Approach) เป็นการพัฒนาโดยนักทฤษฎีด้านความเจริญเติบโต แกนกลางของความคิดนี้ คือความประสงค์ในการเพิ่มผลผลิตมวลรวมประชาชาติ และรายได้ต่อหัวของประชาชน เมื่อระดับความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมีสูง ก็ส่งผลความเจริญเติบโตไปสู่ประชากรส่วนใหญ่ ผลของการค่อยๆ ไหลของความเจริญนี้จะกระจายผลประโยชน์ไปสู่ส่วนที่ยากจนกว่าในระบบเศรษฐกิจ

2. ความจำเป็นพื้นฐาน : แนวทางสวัสดิการ (Basic Needs : The welfare Approach) แนวคิดนี้ เกิดจากแนวคิดที่ว่าหากการพัฒนาหมายถึง การปรับปรุงสวัสดิการต่าง ๆ ของประชาชน โดยเฉพาะประชาชนที่ยากจนแล้ว ก็ควรจะให้ความสนใจตรงไปยังสิ่งที่จะสนองต่อความจำเป็นขั้นพื้นฐาน เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย การศึกษา การสาธารณสุขของประชาชนเป็นอันดับแรก แนวคิดความจำเป็นพื้นฐานมีข้อดีในการแก้ไขปัญหาความยากจน เพราะจะช่วยให้คนจนมีโอกาสได้รับบริการพื้นฐานที่จำเป็นในการดำรงชีวิตอยู่ต่อไปได้

สวัสดิการของประชาชน เกิดขึ้นได้เนื่องจากมีส่วนประกอบสำคัญ 3 ประการซึ่งมีความสำคัญเท่าเทียมกัน และเรียกว่าหัวใจของการพัฒนาคือ

1) ความสามารถในการดำรงชีวิตได้ (Life Sustenance) คือ มีสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตสำหรับคนทุกคน เป็นการยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชน

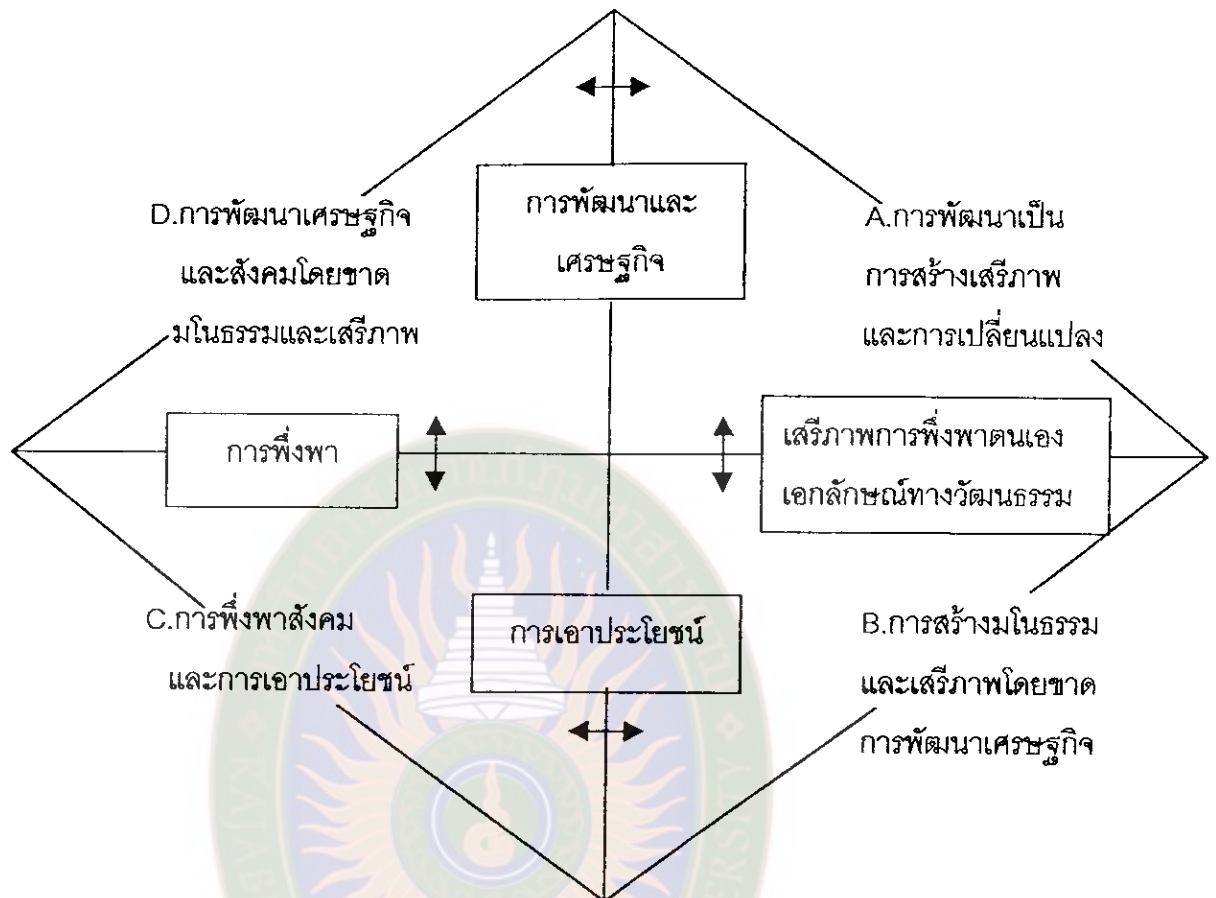
- 2) การยอมรับตนเอง (Self-Esteem) สร้างขึ้นโดยสร้างระบบสถาบัน ด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง เพื่อส่งเสริมศักดิ์ศรี และการเคารพในตัวตนมนุษย์
- 3) ความมีอิสระจากการเป็นทาส (Freedom from Servitude) เป็นการเพิ่มความ เป็นอิสระให้ประชาชนเพื่อให้เขาเลือกสิ่งต่างๆ อย่างเสรี

3. มนุษยนิยม : แนวทางจริยธรรม (Humanism :The Ethical Approach) แนวคิดนี้ เกิดจากการให้ความหมายของการพัฒนาว่า เป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีทิศทางเพื่อสิ่งที่ดีขึ้น หลักสำคัญของนักมนุษยนิยม ถือว่าคนจะต้องได้รับประโยชน์จากการพัฒนา การพัฒนา ไม่ใช่การนำเอาทรัพยากรมาทำให้นโยบายด้านสังคมบังเกิดผล แต่จะต้องเป็นเรื่องที่เกิดจาก ความต้องการที่จะปรับปรุงความเป็นอยู่ของคนส่วนใหญ่

แนวคิดมนุษยนิยมมีเป้าหมายที่การพัฒนาคน ซึ่งการเริ่มต้นการพัฒนาก็จะต้องใช้ คนเป็นกลไกของการพัฒนาที่เพิ่มความเป็นมนุษย์ ไม่ใช่ลดความเป็นมนุษย์ให้น้อยลง และ เป้าหมายสูงสุด (Ultimate Goal) ของการพัฒนา คือ การให้โอกาสแก่คนทุกคนมีชีวิต อย่างมนุษย์ที่สมบูรณ์ คนจึงเป็นเป้าหมายของกระบวนการพัฒนา

4. เสรีภาพ : แนวทางการปฏิวัติ (Liberation :The Revolutionary Approach) แนวความคิดนี้ถือว่าการพัฒนา ควรเป็นเรื่องของการมีเสรีภาพเพื่อให้ประชาชนมีอธิปไตย ในการควบคุมกระบวนการต่างๆ และชะตากรรมของชาติด้วยพวกเขาเอง เสรีภาพจะนำไปสู่ การเปลี่ยนแปลงทางสังคม อันเกิดจากความต้องการสูงสุดของประชาชน และจะมีการ ปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ โดยการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในกระบวนการพัฒนา

แนวคิดในการพัฒนาที่มีความแตกต่างกันไม่มากนัก ได้ถูกสังเคราะห์ให้เป็น หมวดหมู่ ดังแสดงในแผนภูมิที่ 2

แผนภูมิที่ 2 แนวคิดในการพัฒนา

(ปรับปรุงจาก M.P. Garcia Jr. pp.14-15)

จากแผนภูมิที่ 2 สรุปได้ดังนี้

1. แกนตั้ง เป็นวิธีการที่จะบรรลุการพัฒนา ส่วนแกนนอนเป็นการเน้นวัตถุประสงค์และคุณค่าของการพัฒนาที่ลึกซึ้งกว่า

2. ส่วน A คือ ทิศทางเพื่อความพยายามในการพัฒนา ซึ่งนำโดยกระบวนการต่าง ๆ ของการกระตุ้น การศึกษา การจัดองค์กร และการดำเนินงาน เพื่ออำนาจ โดยวิธีการด้านเศรษฐกิจเพื่อให้ประชาชนสามารถกำหนดชะตากรรมของตนเองได้ ตัวอย่างคือ ประเทศในซีกโลกตะวันตกได้แก่ สหรัฐอเมริกาและยุโรปตะวันตก

3. ส่วน B เป็นสถานการณ์ ที่เกิดจากผลของการสร้างมโนธรรม ประชาชนมีความตระหนักรู้ทางการเมืองแต่ไม่มีวิธีการจะลดความยากจน ตัวอย่างคือประเทศในอเมริกาใต้

4. ส่วน C เป็นส่วนที่เชื่อมระหว่างการพัฒนาประโยชน์ และการพึ่งพา เป็นสภาพของ คนงานและผู้ถูกกดขี่ ตัวอย่างคือ ประเทศยากจนในแอฟริกา

5. ส่วน D เป็นการพัฒนาแบบดั้งเดิม ที่ไม่สนใจการมีเสรีภาพ และการเปลี่ยนแปลง แต่สนใจการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยไม่เปลี่ยนการพึ่งพิง ขณะเดียวกันก็มีการชู้ตริตัวอย่าง ต่อเนื่อง ตัวอย่างคือ ประเทศที่กำลังพัฒนาในเอเชีย เช่น ไทย ฟิลิปปินส์

จากแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชนบท ทำให้ผู้วิจัยได้แนวคิดในการพัฒนาอาจเริ่มจาก การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ เพื่อจะทำให้กลุ่มผู้ด้อยโอกาสมีสิ่งต่างๆ ตามความจำเป็น ขั้นพื้นฐานก่อน จากนั้นก็มุ่งผลประโยชน์การพัฒนาให้ตกแก่คนและสร้างคนให้มีศักดิ์ศรี ความเป็นตัวของตัวเอง สามารถเลือกวิถีชีวิตของตนเองได้ นั่นคือ แนวทางของการมี เสรีภาพและแนวคิดเหล่านี้สามารถนำไปปรับใช้ในการพัฒนาชนบทให้เหมาะสมกับสภาพ การณ์ของแต่ละประเทศได้ เช่น ในการพัฒนาเส้นทางคมนาคมขนส่ง ซึ่งถ้าสภาพของการ ใช้งานอยู่ในสภาพที่ดีมีความสะดวก ปลอดภัยต่อการคมนาคม และขนส่ง ก็จะมีผลต่อการ พัฒนาและสามารถสร้างความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจในชุมชนได้ ทำให้ความเป็นอยู่ ของประชาชนดีขึ้น ดังนั้นการมุ่งเน้นให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมแรง ร่วมใจในการพัฒนา จะทำให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ในอนาคต เช่นเดียวกันกับการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มี ส่วนเกี่ยวข้องต่อการใช้งานทางหลวงชนบทของกรมโยธาธิการในการดูแลและบำรุงรักษา ซึ่งสามารถส่งผลต่อการพัฒนาชนบทได้เช่นกัน

2. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.1 ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ (Structural- Functional Theory)

ชิรวัดน์ นิจนตร (2528 : 61 - 62) กล่าวถึงทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ไว้ว่า ทฤษฎีนี้มาจากแนวความคิดเรื่องหน้าที่นิยม (Functionalism) ซึ่งอธิบายว่า สังคมทุกสังคม มีโครงสร้างที่ประกอบด้วยระบบย่อยต่าง ๆ ที่ผสมผสานกลมกลืนกันและมีความสืบเนื่อง มั่นคงพอสมควร ระบบย่อยทุกส่วนของสังคมต่างก็มีหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติเพื่อความอยู่รอด ของสังคม การทำงานของระบบย่อยต่าง ๆ ถ้าผสมกลมกลืนกันอย่างดีก็จะทำให้สังคมอยู่ใน สภาพะสมดุล ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ได้ชี้ให้เห็นความซับซ้อนของปัญหาในการพัฒนา ชุมชนหรือสังคม ซึ่งจะต้องมีการพัฒนาให้พร้อมกันทุก ๆ ด้าน ใช่ว่าจะอยู่เฉพาะการพัฒนา ด้านวัตถุเท่านั้น เพราะการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเมื่อเกิดขึ้นในส่วนใดส่วนหนึ่งแล้ว

ย่อมจะส่งผลกระทบต่อไปยังส่วนอื่น ๆ ด้วย ทฤษฎีนี้ได้เน้นความสำคัญของเสถียรภาพหรือความมั่นคงของสังคม จึงสนับสนุนให้มีการเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไป เพื่อให้หน่วยย่อยต่าง ๆ สามารถปรับตัวเข้าสู่ความสมดุลได้ ดังนั้น ในการพัฒนาชุมชนแม้จะมุ่งเน้นปรับปรุงประสิทธิภาพในการผลิตและการเพิ่มรายได้ แต่ควรจะเร่งดำเนินการพัฒนาคุณภาพของประชาชนในด้านการศึกษา สุขภาพอนามัยพร้อม ๆ กันไป

จากทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ ทำให้ผู้วิจัยได้แนวคิดจากทฤษฎีดังกล่าว คือ ประชาชนทุกคนต้องมีหน้าที่ ที่ต้องปฏิบัติเพื่อความอยู่รอดของตนเองและสังคมไปพร้อมกันทุก ๆ ระบบโดยให้มีการผสมกลมกลืน เพื่อที่จะทำให้สังคมอยู่ในสภาวะสมดุล ดังนั้น ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่จึงไม่จำกัดเฉพาะการพัฒนาด้านวัตถุเพียงเท่านั้น เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมหรือชุมชนเมื่อเกิดขึ้นในส่วนใดส่วนหนึ่งแล้ว ย่อมจะส่งผลกระทบต่ออีกส่วนหรือระบบย่อยอื่น ๆ ด้วย จึงจำเป็นต้องเน้นเสถียรภาพหรือความมั่นคงของทุก ๆ ส่วนไปพร้อมกันในลักษณะค่อยเป็นค่อยไป ซึ่งก็เช่นเดียวกันกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ต่อการดูแลและบำรุงรักษาทางหลวงชนบทของกรมโยธาธิการ จะต้องอาศัยความร่วมมือจากประชาชน ที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการใช้งาน โดยถือเป็นหน้าที่ ที่จะต้องมีส่วนร่วมในความรับผิดชอบ ไม่ว่าจะบุคคลใด เพศใด อาชีพใด หรือแม้แต่ว่าระดับการศึกษา จะต้องมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกันทั้งสิ้น

2.2 ทฤษฎีจิตวิทยาสังคม (Theory of Social Psychology)

อับบราฮัม เฮส มาสโลว์ (Abraham H. Maslow. 1970 อ้างถึงใน ประสพสุข ตีอินทร์. 2531 : 30) ได้กล่าวเกี่ยวกับแรงจูงใจ (Motivation) ว่า ในการกระทำของมนุษย์ และได้อธิบายถึงพฤติกรรมของมนุษย์ที่เกี่ยวกับความต้องการพื้นฐานที่เกิดขึ้นจากความพึงพอใจ ความต้องการเหล่านั้นถูกจำกัดลำดับขั้นของความต้องการจากน้อยไปหามาก เมื่อความต้องการได้เกิดขึ้นแล้ว ไม่ได้ได้รับการบำบัดที่เพียงพอ ความต้องการเหล่านี้จะยังคงอยู่และจะเป็นแรงขับที่มีพลังผลักดันให้บุคคลมีพฤติกรรมโน้มไปในทางที่บำบัดความต้องการเหล่านั้นอยู่เสมอ

จากทฤษฎีจิตวิทยาสังคม ของอับบราฮัม เฮส มาสโลว์ ทำให้ผู้วิจัยได้แนวคิดจากทฤษฎีดังกล่าวคือ ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการใช้งานในการดูแลและบำรุงรักษาทางหลวงชนบทของกรมโยธาธิการนั้น เกิดจากพฤติกรรมตามธรรมชาติของมนุษย์ที่เริ่มจากความต้องการพื้นฐานทางด้านร่างกายก่อน เช่น การแสวงหารายได้จาก

การประกอบอาชีพ เพื่อสนองความต้องการทางด้านร่างกายจนเป็นที่พอใจแล้วความต้องการลำดับถัดไปจึงเกิดขึ้น เช่น ความต้องการความปลอดภัย ความรัก การยอมรับจากสังคม และความตระหนักรู้ตนเอง ดังนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงขึ้นอยู่กับความต้องการของประชาชนเองว่าอยู่ในระดับความต้องการใด ซึ่งเพศ กลุ่มอายุ ระดับการศึกษาและอาชีพของประชาชนที่แตกต่างกันนั้นจะมีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน

เอนกกุล กรีแสง (2519 : 90 - 92) ได้อธิบายว่า การจูงใจ (Motivation) หมายถึงพลังกระตุ้นที่ทำให้เกิดพฤติกรรมและควบคุมแนวทางของพฤติกรรมโดยได้แบ่งแรงกระตุ้น (Drive) ออกเป็นประเภทต่าง ๆ ดังนี้

1. แรงจูงใจทางด้านร่างกาย (Physiological Motives) เป็นแรงจูงใจที่เกิดจากความต้องการทางด้านร่างกาย เช่น ความหิว การขับถ่าย ความต้องการทางเพศ เป็นต้น
2. แรงจูงใจทางสังคม (Social Motives) เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นภายหลัง เป็นแรงจูงใจที่เกิดจากการเรียนรู้ตลอดเวลาที่เติบโตขึ้นในสังคม

2.3 ทฤษฎีการพัฒนาชนบท

ชินรัตน์ สมสืบ (2539 : 11 - 12) ได้อธิบายว่า ในทางสังคมวิทยา ทฤษฎีคือ ข้อสรุปที่ใช้ได้ทั่วไปเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมอย่างใดอย่างหนึ่ง ทฤษฎีเกิดจากความแตกต่างที่มีรูปแบบหรือแบบแผนแน่นอน ก็คือความคิดที่เกิดในสังคมที่มีแบบแผนแน่นอนจะสามารถพัฒนาเป็นทฤษฎี เช่น

1. รูปแบบทางชีวภาพ-โครงสร้าง-หน้าที่ (The Organic-Structure-Functional Paradigm) ทฤษฎีนี้ กล่าวถึงการประยุกต์สิ่งต่าง ๆ ที่คล้ายกันทางธรรมชาติของสังคมโดยชนชั้นผู้นำ นักวิชาการพยายามที่จะพัฒนาทฤษฎีหลักของสังคมโดยมีจุดมุ่งหมายที่ทำให้เกิดผลสูงสุดในด้านการวางแผน และการควบคุม วิธีการที่ศึกษาจะได้รับการเรียนรู้จากหลักการ (Deductive) ทางประวัติศาสตร์ การสร้างแบบสังคมจะเน้นชนิดของสังคมและวิวัฒนาการของสังคม และประเด็นสำคัญจะมุ่งไปที่การลดปัญหาในระดับมหภาค

2. รูปแบบความรุนแรง-ความขัดแย้ง (The Conflict-Radical Paradigm) มุ่งเน้นเรื่องอุดมคตินิยม (Idealism) เป็นการทำความเข้าใจกับความขัดแย้ง และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เพื่อทำให้การเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีให้มากที่สุด หรือแนวคิดวัตถุนิยม (Materialism) ที่มีการโต้แย้งใช้เหตุผลกัน (Dialectic) และการสร้างแบบของสังคมจะเน้นโครงสร้างของสังคม ลำดับชั้นของความขัดแย้ง และวิวัฒนาการของสังคม

3. รูปแบบนักพฤติกรรมสังคม-จิตวิทยาสังคม (The Social Behaviorist-Social Psychological Paradigm) มีพื้นฐานจากการศึกษาด้านอุดมคตินิยมและปฏิบัตินิยม (Pragmatism) เพื่อสร้างความเข้าใจในการกระทำและปฏิสัมพันธ์ของสังคม เป็นทฤษฎีที่มองสังคมเหมือนระบบย่อย ๆ ของค่านิยม บรรทัดฐาน และการตีความหมายทางสังคม คือ สังคมจะเกิดขึ้นในระดับเล็กสุดซึ่งมีค่านิยม บรรทัดฐานและการแลกเปลี่ยนกัน

จากทฤษฎีการพัฒนาชนบท ทำให้ผู้วิจัยได้แนวคิดจากทฤษฎีดังกล่าวเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการดูแลและบำรุงรักษาทางหลวงชนบทของกรมโยธาธิการนั้น จะเกิดขึ้นจากความแตกต่างของรูปแบบ เช่น

1. เกิดจากรูปแบบทางชีวภาพ-โครงสร้างและหน้าที่ของประชาชนโดยมีจุดมุ่งหมายที่จะทำให้เกิดผลสูงสุดในการวางแผนและการควบคุม จากการศึกษาทางประวัติศาสตร์เพื่อกำหนดรูปแบบของท้องถิ่น และนำมาพัฒนาโดยมุ่งเน้นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน
2. เกิดขึ้นจากความขัดแย้ง ของการกำหนดรูปแบบและวิธีการของประชาชนที่มีความหลากหลายและสามารถทำความเข้าใจ เพื่อให้ได้รูปแบบและวิธี ของการมีส่วนร่วมที่แน่นอนและสามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีได้
3. เกิดจากพฤติกรรม ของบุคคลในแต่ละท้องถิ่นที่มีพื้นฐานทางด้านการศึกษ อุดมคติ และปฏิบัตินิยมซึ่งสามารถสร้างความเข้าใจซึ่งสามารถนำไปสู่การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อการมีส่วนร่วมได้

2.4 ทฤษฎีจูงใจ (Theory of Motivation)

อับบราฮัม เฮช มาสโลว์ (Abraham H. Maslow. 1970 อ้างถึงใน เทพพนม เมืองแมน และสวิง สุวรรณ. 2540 : 24 - 26) ได้พัฒนาทฤษฎีการจูงใจมนุษย์โดยมีความคิดว่า ความต้องการของมนุษย์เป็นขั้นตอน ถ้าความต้องการอันหนึ่งได้รับการตอบสนองจนเป็นที่พอใจแล้ว ความต้องการถัดไปที่สูงกว่าที่จะเกิดขึ้น ความต้องการนี้แบ่งออกได้ 5 ขั้นตอนคือ

1. ความต้องการทางด้านร่างกาย (Physiological Needs)
2. ความต้องการทางด้านความมั่นคงปลอดภัย (Safety Needs)
3. ความต้องการทางสังคม ความรัก การยอมรับจากสังคม (Social or Love or Belonging Needs)

4. ความต้องการมีชื่อเสียง การยกย่องนับถือจากคนอื่น หรือมีเกียรติในสังคม (Esteem Needs)

5. ความต้องการที่จะได้รับความสำเร็จ ตามความนึกคิดของตนเอง (Self Actualization Needs)

ทฤษฎี อี. อาร์. จี (E.R.G. Theory. 1972 อ้างถึงใน เทพพนม เมืองแมน และ สวิง สุวรรณ. 2540 : 27 - 28) ทฤษฎีการจูงใจ E.R.G. ได้จำแนกความต้องการของมนุษย์ ออกเป็น 3 กลุ่มคือ

1. ความต้องการเพื่อการดำรงชีวิต (Existing Needs) ความต้องการนี้จะรวม ความต้องการด้านกายภาพกับความต้องการด้านความปลอดภัยทางด้านวัตถุไว้ด้วยกัน

2. ความต้องการความสัมพันธ์ (Relatedness Needs) ความต้องการนี้ คือ ความต้องการในด้านการที่จะมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆ เช่น สมาชิกภายในครอบครัว เพื่อนร่วมงาน เพื่อนและกับบุคคลที่ตนเองมีความเกี่ยวข้องด้วย ความต้องการนี้จะ ตรงกันข้ามกับความต้องการเพื่อการดำรงชีวิต ความพอใจจะขึ้นอยู่กับการแบ่งส่วนซึ่งกัน และกัน ความเข้าใจร่วมกันและอิทธิพลของปฏิสัมพันธ์ที่มีต่อกัน

3. ความต้องการความเจริญก้าวหน้า (Growth Needs) ความต้องการนี้ เป็นผล จากการที่บุคคลเข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจังกับสภาพแวดล้อมของเขา เช่น ครอบครั้ว งาน และกิจกรรมด้านสันตนาการ ความพอใจในการก้าวหน้านี้ได้มาจากการที่บุคคลนั้น เผชิญปัญหาในสภาพแวดล้อมที่ทำให้เขาได้ใช้ความสามารถที่มีอยู่อย่างเต็มที่ หรือได้พัฒนา ความสามารถให้เพิ่มมากขึ้น

ในด้านความต้องการความสัมพันธ์ เป้าหมาย คือ การมีความสัมพันธ์ภาพกับ บุคคลอื่น (บุคคลหรือกลุ่ม) และขบวนการเพื่อทำให้ได้มาซึ่งเป้าหมายนั้น คือ การแลกเปลี่ยน ความคิดและความรู้ซึ่งกันที่มีต่อกัน สำหรับความต้องการความเจริญก้าวหน้า เป้าหมาย ก็คือ สภาพสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ และจะมีขบวนการร่วม แบบต่าง ๆ ของบุคคลหนึ่งที่จะ สามารถแยกความแตกต่างและการผสมผสานตนเองได้ในฐานะที่เป็นมนุษย์ที่จะดำรงชีวิต ในสภาพแวดล้อมนั้นได้

จากทฤษฎีการจูงใจของ อับบราฮัม เอช มาสโลว์ และทฤษฎี อี. อาร์. จี ทำให้ผู้วิจัย ได้แนวคิดจากทฤษฎีดังกล่าวว่า โดยธรรมชาติของมนุษย์เมื่อความต้องการต่าง ๆ นั้นได้รับการตอบสนองจนเป็นที่พอใจแล้ว จะทำให้ความต้องการถัดไปที่สูงกว่าจะเกิดขึ้น ความต้องการดังกล่าวจะเริ่มจากความต้องการพื้นฐานทางด้านร่างกาย ความปลอดภัย

การยอมรับจากสังคม การได้รับการยกย่อง ยอมรับนับถือ และความต้องการความสำเร็จ
 ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลและบำรุงรักษาทางหลวงชนบทของ
 กรมโยธาธิการ จะมีความแตกต่างของระดับการมีส่วนร่วม ทั้งนี้จะขึ้นอยู่กับระดับของ
 ความต้องการของประชาชน ณ สถานการณ์ปัจจุบันว่าอยู่ในระดับใด

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัย เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลและบำรุงรักษา
 ทางหลวงชนบทของกรมโยธาธิการ นั้นยังไม่ปรากฏว่ามีผู้ทำการศึกษาวิจัยโดยตรง
 นอกจากศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของโครงการอื่น ๆ เช่น การศึกษาการมีส่วนร่วมของ
 ประชาชนที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนา
 หมู่บ้าน สิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์ เป็นต้น ผู้วิจัยได้ศึกษาและเห็นว่างานวิจัยเหล่านั้น
 มีส่วนเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนหรือมีผลต่อการมีส่วนร่วมจึงได้นำงานวิจัย
 ดังกล่าวมาเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ

อาสาฬห์ เกษทรัพย์ (2524 : 28) ได้ทำการศึกษา ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมี
 ส่วนร่วมในกิจกรรมโรงเรียนของผู้ปกครอง ในเขตอำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร พบว่า
 อาชีพ มีผลต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมโรงเรียนชุมชน

อารยา วัฒนกิจ (2526 : 79) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม
 ของผู้ปกครองในกิจกรรมของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในเขตอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี
 พบว่า อาชีพ มีผลต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

ผดุง อารยะวิญญู และคณะ (2528 : 101) ได้ศึกษาปัญหาการบริหารงาน
 พัฒนาชนบทของรัฐบาล พบว่า ระดับการศึกษาของผู้นำท้องถิ่น เป็นปัจจัยที่มีผลต่อความ
 สำเร็จในการพัฒนาชนบท

อนุภรณ์ สุวรรณสทิศกร (2529 : 27) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการ
 จัดทำกิจกรรมทางการเกษตรในท้องถิ่น พบว่า อายุ การศึกษาและอาชีพมีผลต่อระดับการมี
 ส่วนร่วมของประชาชน

สมใจ เข้มเจริญ (2531 : 86) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์
 ทรัพยากรป่าไม้ ศึกษาเฉพาะกรณี ตำบลสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ พบว่า อายุ
 มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

วิรัตน์ สมสินทรัพย์ (2533 : 117) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของสตรี ในกิจกรรมคณะกรรมการพัฒนาสตรีหมู่บ้านในอำเภอกำแพง จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า อายุและการศึกษามีผลต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของคณะกรรมการพัฒนาสตรีหมู่บ้าน

คุณาวุฒิ ศรีสุวรรณ (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยการพัฒนาบ้านกะทูนใหม่ พัฒนา หมู่ที่ 3 ตำบลดินอุดม อำเภอลำทับ จังหวัดกระบี่ พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาหมู่บ้านกะทูนใหม่พัฒนา จนทำให้ประสบความสำเร็จนั้นมีหลายปัจจัย เช่น ปัจจัยผู้นำ ซึ่งประกอบด้วย ระดับการศึกษา อาชีพ สถิติปัญญาของบุคคลที่เป็นผู้นำ เป็นต้น

จากงานวิจัยดังกล่าว พบว่า อายุ ระดับการศึกษาและอาชีพ มีผลต่อการมีส่วนร่วม ในกิจกรรมต่าง ๆ และจากประสบการณ์การปฏิบัติงานในกรมโยธาธิการทำให้ผู้วิจัยได้แนวคิด ว่า นอกจากอายุ ระดับการศึกษาและอาชีพแล้ว เพศ น่าจะมีผลต่อการมีส่วนร่วมของ ประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้งานในการดูแลและบำรุงรักษาทางหลวงชนบทของกรม โยธาธิการด้วย

4. กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้สรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแล บำรุงและรักษาทางหลวงชนบทของกรมโยธาธิการ : กรณีศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ คือ

4.1 ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) ได้แก่

4.1.1 เพศ

4.1.2 กลุ่มอายุ

4.1.3 ระดับการศึกษา

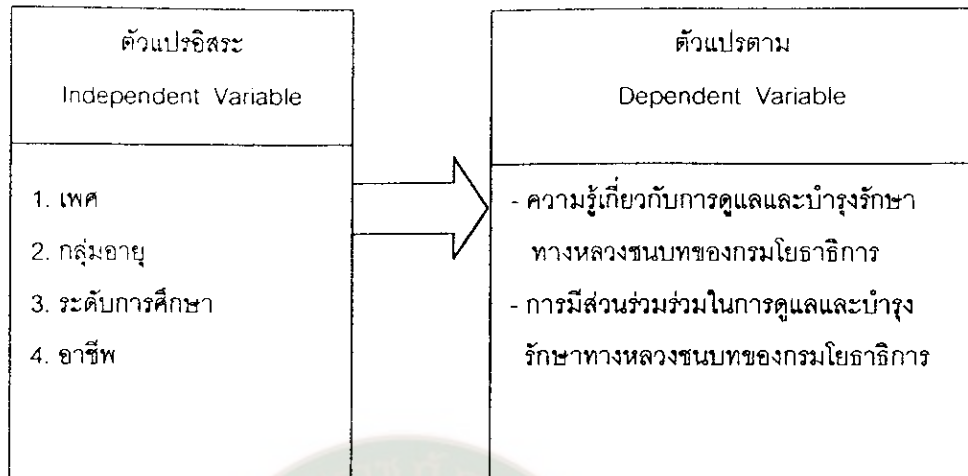
4.1.4 อาชีพ

4.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variable) คือ

4.2.1 ความรู้เกี่ยวกับการดูแลและบำรุงรักษาทางหลวงชนบทของกรมโยธาธิการ

4.2.2 การมีส่วนร่วมในการดูแลและบำรุงรักษาทางหลวงชนบทของ

กรมโยธาธิการ

แผนภูมิที่ 3 กรอบแนวคิดในการวิจัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY